

Sygn. akt III CSK 150/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 24 lutego 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

SSN Zbigniew Kwaśniewski

w sprawie z powództwa R. I. sp. z o.o. w organizacji w K.

przeciwko P. K. S.A. w K.

o ustalenie nieistnienia uchwał,

po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 24 lutego 2011 r.,

na rozprawie

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 29 grudnia 2009 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 270 zł (dwieście siedemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 22 września 2009 r. Sąd Okręgowy – Sąd Gospodarczy oddalił powództwo R. I. sp. z o.o. w organizacji z siedzibą w K. o ustalenie nieistnienia stu bliżej oznaczonych w pozwie uchwał walnego zgromadzenia i rady nadzorczej pozwanej P. K. S.A. w K., powziętych w okresie między 12 stycznia 2004 r. a 30 czerwca 2008 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 30 czerwca 2003 r. walne zgromadzenie pozwanej spółki powzięło uchwały o całkowitej zmianie składu osobowego rady nadzorczej, a prawomocnym wyrokiem z dnia 11 lutego 2008 r. stwierdzono ich nieważność ze względu na niedopuszczenie powódki do zgromadzenia. W dniach 2 lipca i 28 listopada 2003 r. nowo powołana rada nadzorcza podjęła uchwały o zmianie składu zarządu spółki, po czym nowo wybrany zarząd zwołał walne zgromadzenie na dzień 12 stycznia 2004 r. W dniu tym walne zgromadzenie powzięło uchwały o zatwierdzeniu sprawozdań zarządu i o udzieleniu absolutorium niektórym z członków rady nadzorczej.

W dniach 27 stycznia i 2 lutego 2004 r. wpisano do Krajowego Rejestru Sądowego radę nadzorczą powołaną dnia 30 czerwca 2003 r. oraz wybrany przez nią zarząd. Po dokonaniu wpisu zarząd zwołał walne zgromadzenie, które w dniu 12 lipca 2004 r. powzięło uchwały o zatwierdzeniu sprawozdań zarządu i rady nadzorczej oraz o pokryciu straty nie podzielonym zyskiem z lat ubiegłych. Na kolejnym walnym zgromadzeniu, zwołanym na dzień 16 maja 2005 r., podjęto uchwały o zmianach w składzie rady nadzorczej. Nowa rada została wpisana do rejestru w dniu 7 czerwca 2005 r. Na walnym zgromadzeniu zwołanym na dzień 2 września 2005 r. powzięto uchwały o zmianach w składzie rady nadzorczej, które w dniu 27 września 2005 r. zostały wpisane do rejestru. Z kolei nowo powołana rada w dniu 11 października 2005 r. zmieniła skład zarządu spółki. Zmiany te wpisano do rejestru w dniu 24 października 2005 r.

Sąd Okręgowy uznał, że ze względu na stwierdzoną prawomocnym wyrokiem tego Sądu nieważność uchwał walnego zgromadzenia o zmianach w składzie rady nadzorczej, uchwały rady powołanej w dniu 30 czerwca 2003 r. nie

były w rzeczywistości uchwałami rady nadzorczej spółki. Podobnie zarząd spółki nie został w rzeczywistości zmieniony uchwałami rady nadzorczej powołanej w dniu 30 czerwca 2003 r. Nie oznacza to jednak, że walne zgromadzenie w dniu 12 lipca 2004 r. zostało zwołane nieprawidłowo, jedyną bowiem drogą do rozwiązania sporu między akcjonariuszami o legalność władz spółki jest ponowne zwołanie walnego zgromadzenia w celu wyboru władz, co może uczynić wyłącznie zarząd wpisany do rejestru. Trzeba zatem przyjąć, że walne zgromadzenia w dniach 12 lipca 2004 r. oraz 16 maja i 2 września 2005 r. zostały zwołane prawidłowo. Stwierdzenie prawomocnym wyrokiem nieważności uchwał z dnia 30 czerwca 2003 r. nie może podważać legalności rady nadzorczej wybranej na zgromadzeniach w dniach 16 maja i 2 września 2005 r. ani legalności powołanego przez nią zarządu. W konsekwencji, wszystkie uchwały powzięte przez walne zgromadzenie w dniach 12 lipca 2004 r. oraz 16 maja i 2 września 2005 r. są uchwałami istniejącymi.

Można rozważać pozorność walnego zgromadzenia w dniu 12 stycznia 2004 r., które zostało zwołane przez zarząd niewpisany do rejestru, lecz nie wystarczy to do uznania powziętych w tym dniu uchwał za nieistniejące, ponieważ powódka nie wykazała interesu prawnego w ustaleniu ich nieistnienia (art. 189 k.p.c.). Podobnie uchwały z dnia 2 lipca i 28 listopada 2003 r. o zmianach w składzie zarządu nie zostały podjęte przez prawidłowo powołaną radę nadzorczą, lecz i w tym wypadku powódka nie wykazała interesu prawnego w ustaleniu ich nieistnienia. Nie wystarczy twierdzenie, że wyrok ustalający nieistnienie tych uchwał będzie podstawą do wykreślenia wpisu z rejestru, gdyż powołany nimi zarząd został wykreślony na podstawie późniejszych istniejących uchwał rady nadzorczej spółki, a przepisy regulujące prowadzenie rejestru nie przewidują instytucji zmiany daty wykreślenia.

Po rozpoznaniu sprawy na skutek apelacji powódki, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 29 grudnia 2009 r. zmienił zawarte w wyroku Sądu Okręgowego rozstrzygnięcie o kosztach procesu, natomiast w pozostałej części apelację oddalił. Stwierdził, że wbrew odmiennej ocenie Sądu pierwszej instancji, uchwały rady nadzorczej podjęte w dniach 2 lipca i 28 listopada 2003 r. odniosły skutek zarówno wobec osób trzecich, jak i w stosunku wewnętrznym między współnikami, ponieważ do czasu prawomocnego uwzględnienia powództwa o stwierdzenie nieważności

uchwał z dnia 30 czerwca 2003 r. o zmianie składu rady nadzorczej należało przyjmować istniejący stan rzeczy i nie negować skutków wynikających z uchwał podejmowanych przez nieważnie powołaną radę, w tym uchwał o powołaniu zarządu. Oznacza to, że podjęte wówczas uchwały istniały, natomiast powódka mogła wnosić o stwierdzenie ich nieważności ze względu na uchybienia proceduralne. Zwołanie przez tak powołany zarząd walnego zgromadzenia w dniu 12 stycznia 2004 r. było więc skuteczne, a powzięte w tym dniu uchwały istniały i były skuteczne. Sam fakt zwołania walnego zgromadzenia przez nieuprawnione gremium może co najwyżej prowadzić do nieważności podjętych uchwał (art. 425 k.s.h.).

Powódka nie ma racji, gdy uzależnia możliwość żądania stwierdzenia nieważności spornych uchwał od uprzedniego uprawomocnienia się wyroku ustalającego nieważność uchwał powziętych przez walne zgromadzenie w dniu 30 czerwca 2003 r. i wskazuje na związaną z tym niemożność dochowania terminu określonego w art. 425 § 2 k.s.h. Nic nie stało bowiem na przeszkodzie wytoczeniu powództwa o stwierdzenie nieważności uchwał walnego zgromadzenia z dnia 12 stycznia 2004 r. z prejudycjalnym powołaniem się na fakt zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia powziętych w dniu 30 czerwca 2003 r. Poza tym termin, o którym mowa ma znaczenie tylko w odniesieniu do uchwał walnego zgromadzenia.

Sporne uchwały nie mogą być uznane za nieistniejące – skonstatował Sąd Apelacyjny – i to niezależnie od tego, czy podejmujące je gremium było wpisane do rejestru jako rada nadzorcza i czy kolejne walne zgromadzenia zostały zwołane przez zarząd wpisany do rejestru. Bez znaczenia pozostaje w tej sytuacji podniesiony przez powódkę zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. przez przyjęcie, że nie wykazała interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia spornych uchwał. Zarzut ten jest jednak uzasadniony, akcjonariusz ma bowiem interes prawny w żądaniu odnośnego ustalenia, gdyż istnienie lub nieistnienie uchwały organu spółki dotyka wprost jego korporacyjnych uprawnień i obowiązków.

W skardze kasacyjnej opartej na podstawie naruszenia prawa materialnego powódka wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w części oddalającej

apelację i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania ewentualnie orzeczenie co do istoty sprawy i ustalenie nieistnienia uchwał objętych żądaniem pozwu. Wskazała na naruszenie art. 189 k.p.c. w związku z art. 368 § 4 k.s.h. przez przyjęcie, że uchwały rady nadzorczej o zmianach w składzie zarządu, podjęte przed uprawomocnieniem się wyroku stwierdzającego nieważność uchwał o wyborze tej rady, są uchwałami istniejącymi, pomimo że wyrok stwierdzający nieważność uchwał walnego zgromadzenia o powołaniu rady nadzorczej wywiera skutek *ex tunc*, w związku z czym czynności osób nieważnie powołanych w skład rady nadzorczej nie mogły być czynnościami tego organu, i art. 189 k.p.c. w związku z art. 399 § 1 i art. 405 § 1 k.s.h. przez przyjęcie, że fakt zwołania walnego zgromadzenia przez nieuprawnione gremium nie skutkuje nieistnieniem uchwał tego zgromadzenia, a co najwyżej może prowadzić do ich nieważności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jak trafnie zauważa skarżąca, dopuszczalność wyróżnienia kategorii tzw. nieistniejących uchwał organów spółek kapitałowych jest w nauce prawa źródłem kontrowersji. Według przeciwników tej koncepcji, brak normatywnej podstawy do jej przyjęcia, natomiast według zwolenników, w wypadku rażącego naruszenia norm proceduralnych nie dochodzi w ogóle do podjęcia uchwały, wobec czego z braku substratu zaskarżenia nie znajdują zastosowania przepisy art. 252 § 1 i 425 § 1 k.s.h. i można jedynie na podstawie art. 189 k.p.c. domagać się ustalenia nieistnienia uchwały.

W judykaturze Sądu Najwyższego konstrukcja uchwał „nieistniejących”, przyjmowana była pod rządem kodeksu handlowego i przyjmowana jest także po wejściu w życie kodeksu spółek handlowych, czego przykładem są wyroki z dnia 28 maja 1991 r., I CR 410/90 (nie publ.), z dnia 14 kwietnia 1992 r., I CRN 38/92 (OSNCP 1993, nr 3, poz. 45), z dnia 18 czerwca 1997 r., II CKN 221/97 (nie publ.), z dnia 13 marca 1998 r., I CKN 563/97 (OSNC 1998, nr 12, poz. 205), z dnia 4 lutego 1999 r., II CKN 804/98 (OSNC 1999, nr 10, poz. 171), z dnia 26 czerwca 2003 r., V CKN 419/01 (nie publ.), z dnia 30 września 2004 r., IV CK 713/03 (OSP 2005, nr 9, poz. 112), z dnia 16 lutego 2005 r., III CK 296/04 (OSNC 2006, nr 2, poz. 31), z dnia 12 maja 2006 r., V CSK 59/06 (nie publ.), z dnia 4 stycznia 2007 r.,

III CSK 238/07 (nie publ.) i z dnia 12 grudnia 2008 r., II CSK 278/08 (nie publ.). W powołanych orzeczeniach Sąd Najwyższy uznawał za nieistniejące uchwały powzięte przez osoby niebędące współnikami, przez zebranie w liczbie nieosiągającej wymaganego *quorum* lub przez zgromadzenie współników, które zostało skutecznie odwołane, uchwały zaprotokołowane bez głosowania, a także uchwały, które nie uzyskały wymaganej większości głosów. Rozbieżnie kwalifikowane były uchwały walnego zgromadzenia zwołanego przez niektórych tylko członków zarządu. W wyroku z dnia 28 maja 1991 r., I CR 410/90, Sąd Najwyższy uznał taką uchwałę za nieistniejącą, a w wyroku z dnia 16 lutego 2005 r., III CK 296/04, przyjął, że podjęcie przez zarząd spółki uchwały o zwołaniu walnego zgromadzenia bez obecności jednego z członków zarządu, który o posiedzeniu nie był zawiadomiony, nie powoduje bezskuteczności jego zwołania, a podjętych na nim uchwał za nieistniejące.

Sąd Najwyższy podkreślał przy tym, że wzgląd na bezpieczeństwo i pewność obrotu prawnego przemawia za ograniczeniem możliwości uznania uchwały za nieistniejącą jedynie do przypadków rażącego naruszenia istotnych norm proceduralnych.

Podzielając dotychczasowy kierunek orzecznictwa trzeba zauważyć, że w sprawie chodziło o rozstrzygnięcie kwestii, czy mogą być uznane za istniejące uchwały rady nadzorczej pozwanej spółki o zmianach w składzie jej zarządu, jeżeli prawomocnym wyrokiem wydanym po ustanowieniu nowego zarządu powołanie tej rady zostało uznane za nieważne, i w związku z tym, czy uchwały walnego zgromadzenia zwołanego przez tak wybrany zarząd są uchwałami istniejącymi. Udzielenie odpowiedzi na postawione pytanie wymaga rozważenia charakteru przewidzianej w art. 425 § 1 k.s.h. sankcji nieważności oraz znaczenia prawomocnego wyroku stwierdzającego nieważność uchwały.

Rozważając charakter sankcji nieważności na gruncie art. 252 § 1 k.s.h., w odniesieniu do uchwały współników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 1 marca 2007 r., III CZP 94/06, przyjął, że do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia powództwa określonego w powołanym przepisie należy respektować kwestionowaną uchwałę i przyjmować

wynikający z niej stan rzeczy, mimo jej ewentualnej nieważności. Jest tak dlatego, że do zanegowania skutków prawnych uchwały sprzecznej z ustawą niezbędne jest uprzednie wydanie na żądanie uprawnionego podmiotu wyroku uwzględniającego powództwo wytoczone na podstawie art. 252 § 1 k.s.h. Stanowisko takie harmonizuje z prezentowanym w doktrynie poglądem, według którego używane w kodeksie spółek handlowych pojęcie „nieważność uchwały” oznacza jedynie, że sąd w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 252 § 1 k.s.h. może stwierdzić nieważność uchwały ze skutkiem *ex tunc*. Niezależnie więc od sposobu rozstrzygnięcia spornej w doktrynie kwestii, czy źródłem sankcji nieważności uchwały wspólników sprzecznej z ustawą jest art. 58 § 1 k.c., czy art. 252 § 1 k.s.h., który przewiduje sankcję odmienną od tradycyjnie ujmowanej sankcji nieważności bezwzględnej, należy stwierdzić, że ze względu na pewność i bezpieczeństwo obrotu ustawodawca przyjął konstrukcję, zgodnie z którą jedynym dowodem potwierdzającym istnienie skutku w postaci nieważności uchwały jest prawomocny wyrok uwzględniający powództwo z art. 252 § 1 k.s.h. (zob. OSNC 2007, nr 7-8, poz. 95).

Nie inaczej ma się rzecz, gdy chodzi o przewidziane w art. 425 § 1 k.s.h. powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia spółki akcyjnej. W powołanym przepisie, podobnie jak w art. 252 § 1 k.s.h., ustawodawca wyłączył możliwość żądania ustalenia nieważności uchwały na podstawie art. 189 k.p.c. Oznacza to, że powołanie się na nieważność uchwały, poza wyjątkiem przewidzianym w art. 425 § 4 k.s.h., jest możliwe dopiero wtedy, gdy prawomocnym wyrokiem zostało uwzględnione powództwo wytoczone na podstawie art. 425 § 1 k.s.h. Wyrok taki korzysta z rozszerzonej prawomocności, ma bowiem moc obowiązującą w stosunkach między spółką a wszystkimi akcjonariuszami oraz między spółką a członkami jej organów (art. 427 § 1 i 4 k.s.h.). Wywiera przy tym skutek *ex tunc*, czyli niweczy byt prawny zaskarżonej uchwały od chwili jej powzięcia, prowadząc do takiej sytuacji, jakby uchwała w ogóle nie została podjęta. Trzeba jednak podkreślić, że możliwość powołania się na ten skutek powstaje dopiero wtedy, gdy zostanie wydany prawomocny wyrok stwierdzający sprzeczność uchwały z ustawą. W przeciwnym wypadku uchwała musi być respektowana zarówno w stosunkach między wspólnikami, jak i przez osoby trzecie. Można zatem

przyjąć, że w art. 425 § 1 k.s.h. ustawodawca wprowadził postać nieważności, która różni się od tradycyjnie pojmowanej nieważności bezwzględnej i bliższa jest konstrukcji nieważności względnej.

Zważywszy na tak ujętą sankcję nieważności, trzeba przyjąć, że do czasu prawomocnego stwierdzenia nieważności uchwał walnego zgromadzenia z dnia 30 czerwca 2003 r. należało respektować dokonane nimi zmiany w składzie rady nadzorczej. Oznacza to, że podjęte w dniach 2 lipca i 28 listopada 2003 r. uchwały rady nadzorczej pozwanej spółki o zmianach w składzie jej zarządu były uchwałami istniejącymi, mimo że prawomocnym wyrokiem wydanym po ustanowieniu nowego zarządu stwierdzono nieważność powołania rady. Konstatacja ta prowadzi z kolei do wniosku, że nie można przyjąć, iż walne zgromadzenie w dniu 12 stycznia 2004 r. zostało zwołane przez osoby nieuprawnione. W tym stanie rzeczy pozostałe uchwały objęte żądaniem pozwu nie mogą być uznane za nieistniejące tylko z tej przyczyny, że prawomocnym wyrokiem z dnia 11 lutego 2008 r. stwierdzono nieważność dokonanego w dniu 30 czerwca 2003 r. powołania rady nadzorczej.

Sąd Apelacyjny niewadliwie przyjął, że skarżąca mogła domagać się stwierdzenia nieważności uchwał objętych sporem, nie oczekując na prawomocne rozstrzygnięcie sprawy o stwierdzenie nieważności uchwał o zmianach w składzie rady nadzorczej powziętych w dniu 30 czerwca 2003 r. Wytoczeniu powództwa określonego w art. 425 § 1 k.s.h. nie stało w tym wypadku na przeszkodzie stanowisko wyrażone w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2007 r., III CZP 94/06. Trzeba dodać, że powództwo to dotyczy tylko uchwał walnego zgromadzenia, uchwały rady nadzorczej bowiem mogą być zaskarżane powództwem o stwierdzenie nieważności na podstawie art. 189 k.p.c. w związku z art. 58 § 1 k.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2010 r., II CSK 449/09, nie publ.).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 391 § 1 i 398²¹ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną jako pozbawioną uzasadnionych podstaw i zasądził od powódki na rzecz pozwanej koszty postępowania kasacyjnego w wysokości określonej w § 11 ust. 1 i § 13 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r.

w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).